

პირველი „აგადის“ შესახებ

კორნელი კეკელიძე

თამარის ისტორიის გამოცემისას ჩვენ ყურადღება მივაქციეთ ერთს, მანამდე სამეცნიერო ლიტერატურაში შეუძენველ, სახელს „ატადე“. თამარის ვარდაცვალებისას, ამბობს ისტორიკოსი, შეიქნა ტირილი და გოდება, „მსგავსი ვაებათა (ხელნაწერში „ეპოთა“) ატადესათა“. რა არის „ატადე“? სიტყვის აზრისა და შინაარსის გასათვალისწინებლად წარმოებულმა ანალიზმა იმ დასკვნამდე მიგვიყვანა, რომ იმაში უნდა გვეჩინდეს სახელი მითოლოგიური ატისისა, რომლის კულტი გლოვის, ვაებისა და მწუხარების სინონიმად იყო მიჩნეული („ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“, გვ. 43-45). ჩვენს განმარტებას გამოეხმაურა ს. იორდანიშვილი, რომელიც ამ სიტყვაა უკავშირებს არა ატისის სახელს, არამედ ბიბლიის ერთერთ ციტატას („მნათობი“, 1942 წ. № 9, გვ. 146-150). ბიბლიაში მართლაც მოთხრობილია, რომ, როდესაც ეგვიპტეში გარდაიცვალა ებრაელთა პატრიარქი იაკობი, მისი გვამი, თანხმად ანდერძისა, მისმა შვილმა იოსებმა, ეგვიპტელთა თანხლებით, წამოსაყვანა დასაქრძალავად პალესტინაში; გზაზე პროცესია შეჩერებული ერთს ადგილას, რომელსაც ებრაულად რქმევიან „გორენ ჰა ატად“ — „ქალო ატადისა“, და აქ დაწყებული საშინელი ტირილი და ვაება, რის გამო ადგილობრივ მკვიდრთ ამ ადგილისათვის უწოდებიათ „აბელ მიცრაიმ“ — „გლოვა ეგვიპტისა“. აქედან პროცესია დაძრულა და მისულა „მინდორსა მახპელიასა (ებრაული ტექსტით) წინაშე მამბრესა“, სადაც წინასწარ „გათხარილ“ სასაფლაოში დაუკრძალავთ მიცვალებული (წიგნი „შესაქმეთა“, თავი 50, მუხ. 9-13). იმის დასადასტურებლად, რომ თამარის ისტორიაში გამოყენებულია სწორედ ეს ადგილი, ს. იორდანიშვილი მიმართავს „ებრაულ ენციკლოპედიას“, მაგრამ ამ ენციკლოპედიიდან მას ისეთი ციტატა მოჰყავს, რომელიც ჩვენ მიერ დასმულ საკითხს სულ არ ეხება. აქ ლაპარაკია იმის შესახებ, რომ „აბელ მიცრაიმ“ („გლოვა ეგვიპტისა“) გარდმოცემით „ტრაურს“ ნიშნავს, შემდეგი დროის მეცნიერთა აზრით, „მინდორსა“. ჩვენ ვეძიებთ აზრსა და მნიშვნელობას „გორენ ჰა ატადის“ და არა „აბელ მიცრაიმის“ სა-

ხელისას (უკანასკნელის აზრი და მნიშვნელობა თვით ბიბლიაშია ნაჩვენები). ეს ორი სხვადასხვა ამბავია. ამის ძიებისას კი ყურადღება შემდეგს გარემოებას უნდა მიექცეს: მანაქლაში ეგვიპტიდან მიმავალი პროცესია რატომ მაინცდამაინც იმ ადგილას ჩერდება და ვაება-ტირილს ეძლევა, რომელსაც „გორენ ჰა ატად“ („ატადის ქალო“) ერქვა? იმიტომ, რომ ბიბლიის „ატადის ქალო“ თვით დაკავშირებულია ატისის სახელის კულტთან, რომელიც სამელოვიარო კორტეეს უფრო მეტად აყენებდა ტირილის, ვაების და გლოვის გუნებაზე. ეს გარემოება, რომელიც „შესაქმეთა“ წიგნის ავტორის შეგნებაში უკვე წაშლილია, — მას საძიებელი სიტყვის ეტიმოლოგია შეიძლება სხვაფრივ წარმოუდგებია, — მაჩვენებელია, პირველ ყოვლისა, ატისის კულტის მეტი სიძველისა და პოპულარობისა, ვიდრე ეს ღღეს ცნობილია. ის მაჩვენებელია, მეორე მხრით, იმისა, რომ ბიბლიური მითოლოგიის, არქეოლოგიის და გეოგრაფიის კვლევა-ძიებისას მართო ლექსიკონებისა და ენციკლოპედიის ფურცლებით შორს ვერ წავალთ, საჭიროა საკითხის უფრო ფართოდ დასმა და უფრო ღრმად ჩახედვა იმაში.

სხვა საკითხია, მართლა ბიბლიიდანაა ამოღებული ჩვენი ისტორიკოსის ციტატა? ეს, რასაკვირველია, შეუძლებელი არაა, მაგრამ დაუნიებით ამის თქმას ჩვენ წინათაც გაუზრდით და ახლაც ვერიდებით რატომ? პირველ ყოვლისა იმიტომ, რომ თამარის ისტორიკოსი არა მართო „სასულიერო განათლების მქონე პიროვნებაა“, არამედ აგრეთვე საეროსიც, ის ბიბლიაზე ნაკლებად არ იცნობს ძველ ბერძნულ მითოლოგიასა და მწერლობას და არც ციტატების მოყვანა ეძნელება იქიდან (ეს ღღეს უკვე გარკვეული ამბავია). მეორედ იმიტომ, რომ მწვავე მწუხარების აღსანიშნავად ისტორიკოსს უხმარია „ატადეს ვაება“, ბიბლიური ფორმით კი, როგორც „ატადის ქალო“. ასეთ პულიერ მდგომარეობას ხატავენ ანტიკური წარსულის ცოდნის შედარებით შესუსტების ხანაში, მეთვრამეტე საუკუნეში, მაგალითად, თეიმურაზისეული ნუსხა ჩვენი ისტორიკოსისა და პოეტი ბესიკი.